

ТЕОРИЯ И ИСТОРИЯ ГОСУДАРСТВА И ПРАВА, ФИЛОСОФИЯ ПРАВА

УДК 340.12:349.3

ПРАВОВІ ЦІННОСТІ В СИСТЕМІ СОЦІАЛЬНО-ПОЛІТИЧНОГО УПРАВЛІННЯ СУСПІЛЬСТВОМ

Ірина ВОРОНІНА,

ад'юнкт кафедри філософії права та юридичної логіки
Національної академії внутрішніх справ

SUMMARY

In article essence of concept of «legal value». Showing importance of axiological approach to optimizing management of public institutions. The study offered an original methodological requirements of role of legal values in legal regulation that allows to evaluate law as a powerful and effective means of influencing legal, ethical and spiritual forms of social consciousness. From the author's position harmonization of possibility of formation and legal support systems forming property rights.

Key words: philosophy of law, values, human values, values of law, axiology of law, government, civil society.

АНОТАЦІЯ

У статті висвітлено сутність поняття «правові цінності». Показано важливість застосування аксіологічного підходу до оптимізації управління державними інституціями. У дослідженні запропонована оригінальна методологічна вимога щодо визначення ролі правових цінностей у правовому регулюванні, що дозволяє оцінювати право, як потужний і дієвий засіб впливу на правову, морально-етичну і духовну форми суспільної свідомості. З авторських позицій показана можливість гармонізації процесів формування та правового забезпечення системоутворюючих цінностей права.

Ключові слова: філософія права, цінності, правові цінності, цінності права, аксіологія права, держава, громадянське суспільство.

Постановка проблеми. В останні роки проблема-тика аксіологічної характеристики права отримала широке визнання у філософсько-правовому та загально-теоретичному юридичному дискурсі. Вона є складною, багатогранною і методологічно актуальною проблемою, оскільки пов'язана з прагненням сучасної юриспруденції вийти на нові рівні вдосконалення правової реальності. Сучасний правовий і соціальний простір являє собою необмежене поле для втілення цінностей; весь оточуючий нас світ вимірюється тими чи іншими цінностями, а тому право, володіючи ціннісним змістом, має займати відповідне місце і виконувати надзвичайно важливу роль в ієрархії правових цінностей. Держава виступає гарантом правових цінностей і зобов'язана не лише проголошувати, а й забезпечувати реалізацію правових цінностей. Цивілізованість органів державної влади обумовлюється їх фактичним забезпеченням реалізації правових цінностей. Владні суб'єкти, що ігнорують правові цінності та цінність права, руйнують гуманні основи державності і демократії, знищують авторитет держави в очах громадянського суспільства.

Актуальність теми. Методологічною основою аксіологічної характеристики права є праці С.С. Алексєєва, В.М. Баранова, Ю.А. Демидова, Р. Ієрінга, П.І. Новгородцева та ін. Дослідженню ціннісних характеристик права, специфіці виникнення правових цінностей і цінностей права, аксіологічних детермінант правової реальності присвятили свої наукові розробки такі вітчизняні та зарубіжні вчені, як: А.Н. Бабенко, О.О. Бандура, Ю.Ю. Ветютнев, М.В. Осипова, С.А. Пушкар'єв, А.А. Фальковський. Втім поза увагою дослідників залишаються такі проблеми, як: визначення правових цінностей, в чому їх значення та мета; яким чином формуються і діють цінності права, які цінності права є ключовими для українського суспільства; за допомогою чого відбувається взаємопроникнення

цінностей права і правових цінностей у нормативну сферу правової реальності. Вказані питання аксіології права вимагають застосування нових підходів.

Метою нашого дослідження є філософсько-правовий аналіз на основі вітчизняних та зарубіжних опрацьовувань поняття «правові цінності»; дослідження ролі правових цінностей у системі соціально-політичного управління суспільством.

Виклад основного матеріалу дослідження. Поняття «цінності» застосовується в усіх суспільних науках. Його використовують філософи, культурологи, соціологи, психологи, політологи, історики, правознавці та ін. Цінності – це форма суспільного буття, особливе суспільне відношення, завдяки якому потреби й інтереси людини переносяться на світ речей, предметів, духовних явищ, надаючи їм певних соціальних властивостей, не пов'язаних безпосередньо з їхнім утилітарним призначенням [8].

У звичайному осмисленні цінність – це все те, що цінують представники суспільства, а для більшої частини членів будь-якого суспільства цінне, як правило, те, що приносить користь. З цієї позиції цінністю можуть бути природні та соціальні явища, речі і вчинки, навіть погляди і переконання. При цьому загальнолюдські цінності мають ряд властивостей: по-перше, вони є для особистості не зовнішніми, що нав'язуються, і примусовими цінностями, а внутрішніми і ненасильницькими; по-друге, справжніх загальнолюдських цінностей неможливо позбавитись, їх не можна втратити, захопити; по-третє, загальнолюдські цінності логічно і науково довести неможливо.

Проблема цінностей проявила себе у науці в 60–80 р.р. XIX ст. як «аксіологія», переживши розквіт свого розвитку в якості самостійної філософської дисципліни в першій третині XX ст. Довгий час правова аксіологія,

так само як і категорія «правові цінності», залишалася за межею предмета української юридичної науки, що було обумовлено, по-перше, ставленням до теорії цінностей, як до лженауки – продукту ідеалістичних спекуляцій, а, по-друге, специфікою радянської ідеології, відповідно до якої всі цінності, в тому числі й правові, встановлені офіційним світоглядом. Як підкреслює В.П. Пономарьова, «у радянські часи в юриспруденції спеціально про правові цінності не говорилося, так як існував набір хрестоматій-цінностей соціалістичного суспільства, сформульованих у моральному кодексі будівників комунізму». Загально визнаного підходу до визначення категорії «правова цінність» немає в силу того, що це поняття багатогранне. На сьогоднішній день різні автори під правовими цінностями розуміють наступне.

А.Н. Бабенко визначає правові цінності, як «продукт природничо-історичного процесу і передумову входження особистості в сферу права. За допомогою освоєння цінностей права людина набуває рис суб'єкта права, усвідомлює свої права, свободи та обов'язки, таке освоєння відбувається у формі діалогу» [1].

М.С. Балаянц визначає правові цінності, як «пережиті людьми і обумовлені культурою форми позитивного ставлення до правової системи товариства, які обумовлюють вибір поведінки, відповідний до цієї системи, юридичну оцінку подій, і є принципами регенерації правового життя».

С.Г. Дробязко і В.С. Козлов розуміють під правовими цінностями «досягнення безперервно розвиваючої юридичної науки, яка формується на основі пізнаних принципів права, стійкої прогресивної правосвідомості, об'єктивно необхідного правотворчого процесу, правового законодавства, форм його вираження, систематизації й реалізації відповідно до підвалин законності та правопорядку» [1].

Варто погодитись із думкою Н.А. Вахітової, яка стверджує, що правові цінності – це досягнення юридичної науки, яка постійно розвивається, які утворюють передумови для формування на основі пізнаних принципів права, стійкої правосвідомості, об'єктивно необхідного правотворчого процесу, правового законодавства, форм його вираження, систематизації та реалізації відповідно до вимог законності та правопорядку. Разом із тим цим поняттям можуть описуватися конкретні соціально-правові явища, правові засоби і механізми, до яких відносяться: безпека людини в конфліктних ситуаціях, визначеність і гарантованість державою її прав, забезпечення істини і неупередженості при вирішенні юридичних суперечок; фундаментальні природні права людини, основоположні демократичні правові принципи [2, с. 129].

В останньому значенні правові цінності постають як цілісна і багаторівнева система загальних уявлень про належну правову організацію відносин у державно-організованому суспільстві. Також варто зазначити, що вказані правові цінності акумулюються в праві, акумулюються у нормативно-правових актах і визначають основи організації публічної влади, цілі та методи її функціонування, характер її взаємозв'язків із людиною і суспільством в цілому.

На сьогоднішній день виникає необхідність осягнення особистістю правових цінностей, так як Україна вступила на новий шлях розвитку, так званий постмодерністський, суттю якого є органічне з'єднання правових і культурних цінностей, авторитарності і демократії, ідеологізації та деідеологізації. Тому постає важливим розуміння, усвідомлення, повага та формування нових правових цінностей, які ведуть до усвідомлення важливості права, розуміння його ролі в суспільних відносинах. Ціннісні властивості права і досягнень юридичної культури дозво-

ляють стверджувати в суспільстві ідеали гуманізму, свободи, рівності, справедливості, всього того, що може забезпечити ефективність соціального регулювання, закріплення та його рух до сучасного громадянського суспільства.

Аксіологічний підхід до права передбачає аналіз, співвідношення та розмежування понять «правові цінності» та «цінності права». Поняття «правові цінності» та «цінності у праві» мають свої смислові відтінки [4].

Від них слід відрізнити цінність права – його спроможність служити метою і засобом задоволення загальнолюдських потреб та інтересів.

У класичній і некласичній методології юриспруденції категорії правова цінність і цінність права розмежовувалися за ознакою їхньої первинної належності до права або забезпечуваності правом. Іншими словами, під правовими цінностями розумілися ті категорії, які первинно властиві праву, які воно в собі несе, які визначають його основу, формують догму. Під цінностями права – ті категорії, які правом оберігаються, забезпечуються механізмами правового регулювання [6, с. 35].

Однак подібне розмежування є досить хитким і формалізує сутність цінності права, не даючи змоги визначити механізм правоформування. О.С. Мельничук та К.В. Горобець звертає увагу на те, що багато категорій, зважаючи на наведені визначення, можна розуміти у двох аспектах: і як правову цінність, і як цінність права. Наприклад, справедливість: говорячи про правову цінність – це така властивість права, яка визначає його основу, суть. Також правом забезпечується, захищається й підтримується справедливість, тобто справедливість є цінністю права. Те ж саме можна сказати й про такі правові цінності, як свобода, формальна рівність, гуманність [3, с. 222].

Цінності права виступають як природні і суспільні блага, що захищаються і забезпечувані правом в силу їх значущості і корисності для людини і суспільства.

Таким чином, правові цінності – цінності, які розкривають власну значимість права (суб'єктивне право, юридичний обов'язок, законність, юридична відповідальність, правовий статус). Цінності права – різноманітні матеріальні та нематеріальні блага, які забезпечуються правом (життя, здоров'я, свобода, власність). Цінність права – це його спроможність служити метою і засобом задоволення науково обґрунтованих, соціально справедливих загальнолюдських потреб та інтересів громадян та їх об'єднань. Цінності у праві слід сприймати як шкалу виміру самого права. Цінності у праві – це те сутнісне, що дозволяє праву залишатися самим собою. На підставі зазначеного можемо констатувати, що усталена сфера цінностей, які забезпечуються правом, – це цінності права, а цінності самого права – це правові цінності.

В Україні на законодавчому рівні правові цінності не врегульовано. Проте існують нормативні принципи державної служби та принципи служби в інструкціях, які частково можуть відображати правові цінності. Правові цінності досить часто перебувають у протиріччі зі загальнолюдськими та політичними цінностями. Загальнолюдські цінності – це цінності, які не залежать від соціально-класових і національних інтересів, політичних симпатій і орієнтацій. До них відносять: людину, її здоров'я, честь та гідність, права та свободи, рівень життя; сім'ю, як основний осередок суспільства; повагу до джерел національного розвитку (історії, культури, мови); розвиток інститутів демократії; здорове довкілля, його захист [4].

Правові цінності, виступаючи ядром аксіосфери права, визначають як його унікальність у просторі суспільних феноменів, так і єдність з іншими сферами єдиного культурного поля існування суспільства. Фундаментальний зв'язок, що забезпечує праву стійкість і цивілізаційну

унікальність, досягається виключно завдяки ціннісному змісту, на розвиток якого спрямована вся система правових інститутів. Саме нормативний рівень буття права забезпечує цінностям ефективний захист та реалізацію. Завдяки цьому вони стають цінностями права, отримуючи статус об'єктів, на які спрямована дія правової системи. Становлення правових цінностей – неминучий процес, який характеризується тим, що право не може залишитися байдужим по відношенню до соціальних і особистісних благ, відчуваючи на собі їх вплив, трансформуючи свій зміст із кожним новим етапом становлення вказаних благ.

У той же час під цінностями в праві, або власне правовими цінностями, розуміються ті цінності, які правом інтегровані, а цінності права – це цінності, «уособлені правом повністю або частково». До таких цінностей відносяться свобода, справедливість, рівність, взаємодопомога, тобто цінності, сфера дії яких є «прикордонною», на перетині права і моралі.

Філософсько-правовий аналіз сучасного законодавства показує, що в останні роки в правовій політиці Української держави проявляється тенденція до визнання в якості пріоритетних правових цінностей тих властивостей основних прав і свобод людини, які пов'язані із забезпеченням життя, здоров'я людей. Проте нинішній законодавець ще далекий від усвідомлення необхідності захисту самої природи прав і свобод особистості, і, відповідно, законодавство все ще проходить стадію становлення. Конституційна теза про те, що людина, її права і свободи – є найвищою цінністю, в Україні поки що реальності не набула.

Нами запропонована дефініція поняття «правові цінності», як конкретно-історичні правові феномени, що визначають зміст, мету та сутність права, лежать в його основі та виступають засобами пояснення правової реальності. Правові цінності виступають, з одного боку, як онтологічні підстави правового буття, а з іншого – як гносеологічні основи його осягнення. Правові цінності – це досягнення юридичної науки, яка постійно розвивається, які утворюють передумови для формування на основі пізнаних принципів права, стійкої правосвідомості, об'єктивно необхідного правотворчого процесу, правового законодавства, форм його вираження, систематизації та реалізації відповідно до вимог законності та правопорядку. Разом із тим, цим поняттям можуть оцінюватися конкретні соціально-правові явища, правові засоби і механізми.

Важливість правових цінностей в системі соціально-політичного управління суспільством полягає в тому, що після засвоєння вони свідомо чи несвідомо стають критерієм, який визначає діяльність державної установи, державного службовця. Правові цінності також визначають цілі, що їх ставлять перед собою державні установи та засоби їхнього досягнення. Система цінностей зберігає свій вплив усюди – від планування та розвитку організаційних структур до використання конкретних стилів керівництва й оцінювання діяльності інших людей. Саме тому врахування правових цінностей в системі соціально-політичного управління суспільством відіграватиме стрижневу роль у процесі реформування системи державного управління України. Правові цінності ґрунтуються на бюрократичному характері державно-управлінської діяльності, основними засадами якого є встановлення чітких правил (законів), підпорядкованість і підзвітність керівників, фаховість, службовий обов'язок. Це є ціннісні настанови бюрократичної етики.

Правові цінності в системі соціально-політичного управління суспільством повинні відповідати таким умовам: 1) вони повинні ґрунтуватися на фундаментальних загальнолюдських цінностях, об'єднувати напрацювання як законодавців, так і науковців, враховувати позитив-

ний світовий досвід і бути максимально наближеними до європейської системи правових цінностей; 2) усі складники системи необхідно дібрати так, щоб ігнорування будь-якої групи цінностей чи окремих цінностей призводило б до втрати системою своєї цілісності й ефективності.

В Україні для успішної реалізації системи правових цінностей інститутам громадянського суспільства та державі варто спільно здійснити такі комплексні заходи:

1. Керівники державних інституцій усіх рівнів мають систематично застосовувати у своїй діяльності морально-етичні методи управління, які формують позитивний морально-психологічний клімат у державних інституціях, що, відповідно, сприяє вирішенню поставлених завдань і засвоєнню державними службовцями цінностей.

2. Інститути громадянського суспільства повинні мати дієвий механізм громадського контролю над діяльністю державних інституцій і окремих службовців, тобто висловлювати через незалежні засоби масової інформації та інші форми поширення інформації свою незгоду з рішеннями та діями, що суперечать системі правових цінностей. Для конкретних державних службовців, винних у порушенні вказаних норм, це може мати різні наслідки – від колективного осуду та догани до звільнення зі займаної посади.

3. Вищому політичному керівництву України та керівникам державних інституцій необхідно усвідомити запропоновану систему правових цінностей і взяти її за основу демократичних реформ, усіх своїх рішень, дій і нормативно-правових актів. Найкращий спосіб змінити наявну систему цінностей – зробити це на власному прикладі. Щоб моральність повномасштабно ввійшла у владні інституції та збагатила собою управлінські відносини, політичне керівництво держави має відкрито визнати роль моралі в діяльності держави та проголосити основні правові цінності, які є моральними критеріями організації державного управління та поведінки владних осіб. Причому ці цінності повинні бути закріплені у спеціальних нормативно-правових актах, що буде проявом незалежної політичної волі з цього важливого питання.

4. Запропонувати якісну професійно-ціннісну освіту державних службовців, яка б не лише охоплювала спеціалізовані предмети з юридичної філософії, етики, але й повністю ґрунтувалась на системі правових цінностей і виховувала в державних службовців повагу до них.

5. Вести у практику державних інституцій для осіб, яких уперше призначають на державну службу, зобов'язання у присутності трудового колективу установи присягати на вірність правовим цінностям і неухильно дотримуватися їх не лише на роботі, але й у повсякденному житті.

6. Закріпити в законодавстві норму про те, що державними службовцями можуть бути лише особи з високими моральними якостями, які мають відповідну для виконання службових обов'язків професійно-етичну підготовку. Відбір у такому разі обов'язково передбачає конкурсну процедуру зміщення усіх посад.

7. З метою професійного становлення державного службовця запровадити професійну соціалізацію, серед механізмів якої варто розрізняти ті, що домінують на етапі вступу на державну службу – ідентифікація, наслідування, адаптація, і ті, що є визначальними у процесі практичної діяльності – фасилітація, індивідуалізація, самоконтроль. Професійна соціалізація стимулює виховну функцію керівника.

8. Розвивати інститути громадянського суспільства, які не лише є засобами зовнішнього контролю поведінки та рішень державних службовців і тиску на них, але і сприяють демократизації суспільства шляхом становлення взаємної довіри громадян і влади. Така довіра виникає

внаслідок прозорості та відкритості функціонування державних інституцій і їхньої взаємодії з громадянами у вирішенні державних проблем.

9. Створити належні умови праці державних службовців, в результаті чого забезпечується повага гідності, визнання значущості, атмосфера довіри, можливість свободи вибору та самореалізації, незалежно оцінюється ініціативність у підході до справи. Комплексна мотивація (мотивація служіння доповнена матеріальними, економічними та соціальними мотивами) спонукатиме державного службовця до задоволення суспільних інтересів, і не лише створення правових цінностей, але й їхня належна реалізація.

10. Встановити правові, дисциплінарні та морально-психологічні механізми відповідальності за недотримання правових цінностей, що забезпечить законність, професійність, відкритість, прозорість і підзвітність за результатами морального вибору державного службовця. До таких механізмів можна віднести правові процедури впровадження цінностей у професійну діяльність службовців, способи та засоби систематичного контролю їхнього додержання.

Таким чином, державна програма впровадження системи правових цінностей матиме позитивні наслідки для трансформації всієї системи державного управління в Україні при умові впровадження радикальних заходів у всій системі соціально-політичного управління суспільством. Враховуючи значну консервативність, проблематичність зміни будь-якої системи цінностей, імовірно, що зустрінуть опір із боку державних службовців і керівників державних інституцій. Тому реалізація запропонованих заходів повинна відбуватися за підтримки найвищого керівництва держави та його консолідації довкола нової системи цінностей. Водночас громадські організації та суспільство зобов'язані колективно контролювати цей процес, щоб зменшити можливий опір змінам, і в такий спосіб пришвидшити оновлення системи правових цінностей.

Висновки. Підсумком проведеного дослідження стануть такі висновки:

– правові цінності відіграють визначальну, системоутворюючу роль у системі соціально-політичного управління суспільством;

– в Україні на законодавчому рівні закріплено принципи державної служби та принципи служби в інституціях місцевого самоврядування, які лиш частково можуть відповідати правовим цінностям;

– правові цінності часто перебувають у суперечності із загальнолюдськими та політичними цінностями, що зумовлено відмінністю їхнього походження та специфікою політичної та правової діяльності;

– використання аксіологічного підходу до управління державними інституціями дозволяє підвищити їхню

ефективність, а в контексті забезпечення формування правових цінностей – знизити зловживання службовим становищем і збільшити верховенство суспільного блага;

– створення системи правових цінностей, враховуючи такі її переваги, як структурованість, логічність, цілісність та ефективність, має оптимізувати процес державного управління;

– правові цінності повинні ґрунтуватися на наукових досягненнях та відповідати європейським ціннісним стандартам;

– з метою впровадження системи правових цінностей державі та громадянському суспільству необхідно активніше використовувати морально-етичні методи управління та громадський контроль діяльності державних інституцій і окремих службовців, покращити професійно-етичну освіту та професійну соціалізацію державних службовців, розвивати інститути громадянського суспільства, створити належні умови праці державних службовців і встановити адміністративно-правові, дисциплінарні та морально-психологічні механізми відповідальності за неналежне дотримання правових цінностей.

Список використаної літератури:

1. Бабенко А.М. Правовые ценности и освоение их личностью: дис. ... д-ра юрид. наук / А.М. Бабенко. – М., 2002. – 395 с.
2. Вахитова Н.А. Проблема понимания категории «правовая ценность» / Н.А. Вахитова // Научный поиск. Экономика. Управление. Право: материалы третьей науч. конф. аспирантов и докторантов / отв. за вып. С.Д. Ваулин; Юж.-Урал. гос. ун-т. – Челябинск: Издательский центр ЮУрГУ, 2011. – С. 127–130.
3. Мельничук О.С., Горобець К.В. Аксіологічні основи права. – Право України, № 4 (2010). – С. 220–224.
4. Михайлов С.В. Правовые ценности: теоретико-правовой аспект: автореф. дис. на соиск. уч. ст. канд. юр. наук: спец. 12.00.01. «Теория и история права и государства; история учений о праве и государстве» / С.В. Михайлов. – Ростов-на-Дону, 2011.
5. Нерсисянц В.С. Общая теория права и государства // Учеб. для юрид. вузов и ф-тов. – М.: НОРМА-ИНФА-М, 2000.
6. Оборотов Ю.М. Традиції та оновлення у правовій сфері: питання теорії (від пізнання до розуміння права). – О.: Юрид. л-ра, 2002.
7. Скаун О.Ф. Теорія держави і права // Підручник / Пер. з рос. – Харків: Консум, 2001. – 656 с.
8. Формування правових цінностей в умовах глобалізації / Л.Г. Удовика // Актуальні проблеми держави і права. – 2009. – Вип. 45. – С. 81–86.
9. Чефранов А.Б. Поняття цінності як основа правової аксіології // Підприємництво, господарство і право. – 2004. – № 9. – С. 34–38.

УДК 340.12

ПРАКСЕОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ КРИТЕРІЇВ ПРАВОПОРЯДКУ

Михайло КАЛІНІН,

аспірант кафедри теорії та історії держави і права
Львівського державного університету внутрішніх справ

SUMMARY

The content of the category of “law and order” in various praxeological aspects was discovered. Was proved that law and order is the result of regulation, realized his goal. The strength of the order, its stability and inviolability is ensured not formal, but real legitimacy.

Key words: law and order, praxeological dimension, rationality, legal reality, practical realism.

АНОТАЦІЯ

Розглянуто зміст категорії «правопорядок» у різних аспектах у праксеологічному вимірі. Проаналізовано ознаки правопорядку та їх філософсько-правове значення для реалізації суспільних відносин. Виокремлено вплив праксеологічної складової сприйняття правової дійсності на процес формування правопорядку.

Ключові слова: правопорядок, праксеологічний вимір, раціональність, правова реальність, практичний реалізм.

Постановка проблеми. Будь-яка філософсько-правова категорія формується під впливом теоретико-методологічних поглядів, що є панівними в конкретному суспільстві та протягом конкретного часового відтинку. Еволюція правових категорій у їх сутнісному вираженні відбувалась під впливом багатьох філософських течій і вчень, однак обираються найбільш вдалі ознаки й критерії, які повніше розкривають зміст того явища, яке описується такою дефініцією. Таким чином, вдається більш повно дослідити саму природу, генезу й зміст будь-яких явищ правової реальності. Правопорядок у цьому аспекті не є винятком, оскільки дефініція, що його характеризує, розкриває не лише бажаний стан розвитку соціально-економічних і публічно-політичних процесів у суспільстві, а й описує саму сутність правової дійсності, її критерії та умови встановлення. Тому для розуміння механізмів забезпечення стабільного розвитку суспільних відносин і сталого розвитку держави необхідно розуміти, що саме може призводити до негативних змін та в який спосіб уникати подібних змін. Більше того, під час детермінації правової категорії «правопорядок» у той чи інший спосіб важливим є розуміння її сприйняття всередині суспільства та того впливу, який таке сприйняття вчиняє на людську поведінку. Водночас варто пам'ятати, що й сама поведінка індивідів у процесі реалізації ними своїх прав та обов'язків здатна впливати на формування правової дійсності, а отже, і на зміст філософсько-правових категорій. Це наочно демонструє те, що право є, так би мовити, живим, тобто розвивається в напрямі повнішого забезпечення інтересів суспільного розвитку. Через це особливу актуальність викликає дослідження витоків і змісту модусу такої поведінки у філософській площині, зокрема аксіологічній та праксеологічній, що дасть змогу більш повно встановити необхідні додаткові критерії для тих чи інших правових детермінант.

Проблема впливу праксеологічного критерію поведінки суб'єктів суспільних відносин на явища правової дійсності знайшла своє відображення в працях таких учених, як В.М. Бесчастний, Є.О. Гіда, Г.В. Гребеньков, І.О. Ільїн, Ю.В. Кривицький, К.С. Твардовский та інші.

Метою статті є визначення особливостей формування змістовної детермінації категорії «правопорядок» у праксеологічному вимірі.

Виклад основного матеріалу. Суспільні відносини є надзвичайно динамічними й багатосторонніми. Передба-

чити та регламентувати нові їх форми, види й моделі вкрай важко, фактично неможливо, особливо з огляду на надмірну бюрократичність механізму держави. Найчастіше держава не встигає гнучко й оперативно реагувати та забезпечувати правовими засобами регулювання нових суспільних процесів, застосовуючи аналогію права чи аналогію закону. Щоб мінімізувати подібні ситуації, держава встановлює певні критерії розвитку правовідносин, а також межі законності, за які вони не мають виходити. Саме в цьому полягає квінтесенція філософсько-правового розуміння правопорядку.

Із цього приводу В.О. Котюк зазначає, що правопорядок – це не що інше, як система правовідносин, встановлених у результаті реалізації норм позитивного права, права, створеного державою. Правопорядок – це режим (стан) упорядкованості, організованості суспільних відносин, який складається за умов законності [5].

Правопорядок є підсумком правового регулювання, його реалізованою метою. Міцність правопорядку, його стабільність і непорушність забезпечується не формальною, а реальною законністю. У свою чергу правопорядок обумовлює зміст законотворчої діяльності, правовий характер законів. Правопорядок є важливою передумовою ефективного функціонування всієї системи соціальних відносин. Він є важливим структурним елементом громадського порядку, під яким розуміється правильно налагоджений стан всієї сукупності суспільних відносин. Правопорядок – це заснована на праві й законності організація правового життя, що відображає якісний фактичний стан суспільних відносин, врегульованих правом [2].

М.В. Цвік та О.В. Петришин вказують, що правопорядок – це правовий стан упорядкованості, організованості, урегульованості суспільних відносин. У цій правовій якості він, по-перше, виступає могутнім антиподом анархії, хаосу, неорганізованості, невизначеності й нестабільності відносин між людьми; по-друге, він правовими засобами стримує можливі незаконні прояви з боку держави, її органів щодо громадян, а також однієї людини щодо іншої. Правопорядок – це правова модель, оскільки він є наслідком дії норм права, які визначають статус суб'єктів суспільних відносин, характер правових відносин, зв'язків між фізичними та юридичними особами, а також способи, методи й процедури регулювання [10].